

Ämnesrapport Kriminalitet och brottsutsatthet

Stockholmsenkäten 2022

Tack till alla elever, i denna omgång och i tidigare mätningar, som har tagit sig tid att fylla i enkäten och som har delat med sig av sina liv och livserfarenheter.

Tack också till skolpersonalen som bidrar till att möjliggöra genomförandet.

Inledning

Stockholmsenkäten genomförs vartannat år och är en levnadsvaneundersökning som besvaras av ungdomar i grundskolans åk 9 och i gymnasiet år 2 i Stockholms stad.

Denna ämnesrapport innehåller resultat från frågor i Stockholmsenkäten som handlar om olika typer av brottslighet bland stadens unga. I rapporten undersöks dels hur kriminalitet (elevers egna begångna vålds- och egendomsbrott) och brottsutsatthet (elevers egen upplevelse att ha utsatts för hot- och våldsbrott samt deras anmälningsbenägenhet) utvecklas över tid, och dels dess samband med andra viktiga teman från Stockholmsenkäten.

Ämnesrapporten tas fram för att bidra till analys om vad som påverkar elevers kriminella tendenser samt elevers utsatthet för brott men också om det finns skillnader i kriminalitet och brottsutsatthet mellan flickor och pojkar. Analysens inriktning är framtagen i samråd med sakkunniga på socialförvaltningen inom frågor som rör barn och unga samt kriminalitet.

Flera undersökningar visar att kriminaliteten bland ungdomar minskar.¹ Även i Stockholmsenkätens resultat syns en positiv utveckling gällande pojkars kriminalitet och brottsutsatthet, med tydligt minskande andelar över tid. Pojkars brottslighet är fortfarande högre än flickors, men har – från att tidigare ligga på betydligt högre nivå – i senare mätningar minskat till att ligga strax ovan flickors genomsnittliga brottslighet. Flickors brottslighet minskar något i undantagsfall, men utvecklingen är generellt stabilare över tid. Dessutom syns delvis viss tendens till ökande kriminalitet bland grundskoleflickor. Det är viktigt att ha i åtanke vid tolkningen av brottsutvecklingen att det endast är en minoritet av stadens ungdomar som begår brott.

1. Se exempelvis Sivertsson (2022) och Westfelt (2022).

Följande är de viktigaste resultaten från ämnesrapportens analyser²

- Majoriteten av stadens elever begår inte brott.
- Majoriteten av brottsligheten utförs av pojkar.
- Flickor utför främst "ringa brott".
- Könsskillnader och stadsdelsområdesskillnader är mer betydande för brottslighet än åskurskillnader.
- Brottutvecklingen över tid ter sig liknande i båda årskurser, men gymnasieelever begår samma brott i lägre utsträckning än grundskoleelever.
- Regionala skillnader i brottslighet minskar tydligt över tid p.g.a. att färre pojkar i de mest brottstäta ytterstadsdelsområdena begår brott.
- God föräldrarelation och trivsel i skolan är viktiga skyddsfaktorer mot ungdomars brottslighet – sambanden är som starkast bland pojkar.
- Ju fler av elevers kamrater som begått brott, desto större andel har själva begått brott.
- Pojkars utsatthet för allvarliga hot minskar tydligt – övrig utsatthet ligger på lägre och stabilare nivåer över tid.
- Brottutsatta elever anmäler hellre rån än misshandel och allvarliga hot.
- Anmälningsbenägenheten vid misshandel minskar över tid.
- Ju oroligare elever är att bli utsatta för brott, desto större andel har också utsatts för brott.
- Ju sämre elever mår, desto högre andel har utsatts för brott – särskilt konsekvent är sambandet för flickor.
- Andelen brottutsatta ökar inte med minskande framtidstro, men ytterligheten att uppleva låg framtidstro verkar särskilt angeläget att lyfta i arbetet att minska ungdomars brottutsatthet.

2. Orsakssamband är svåra att säkerställa när det gäller mänskligt beteende. Det är sällan bara en faktor som orsakar ett beteendefall och få faktorer kan säkert förutbestämma ungdomars brottsbenägenhet eller brottutsatthet. Risk- och skyddsfaktorer samspelar och påverkar sannolikt varandra på varierande sätt och nivåer. Observationsstudier på självrapporteringsdata med tvärsnittsmätningar kan sällan göra anspråk på kausalitet i sina sambandsanalyser.

Innehåll

Inledning	3
Metodologi	6
Bortfall och känsliga frågor.....	6
Data och variabler	7
Sambandsanalyser och tolkning av resultat.....	8
Resultat	9
Kapitel 1: Kriminalitet	9
Sambandsanalyser om brottslighet.....	15
Kapitel 2: Brott utsatthet.....	21
Sambandsanalyser om brott utsatthet	27
Sammanfattning och slutsats	30
Vidare läsning	31
Tabeller för vidare läsning.....	32
Källförteckning	38

Metodologi

Stockholmsenkäten är en totalundersökning, där resultaten som presenteras baseras på de elever som har valt att besvara enkäten. En av Stockholmsenkätens styrkor är dess långa historik. Vissa enkätfrågor finns från år 1998, vilket gör det möjligt att se och följa förändringar över tid och upptäcka intressanta trender. I Stockholms stad besvarades enkäten år 2022 av 11 546 elever, med en svarsfrekvens på 77 procent. I samband med att elever fyller i enkäten kan elever uppge i vilken kommun eller stadsdelsområde de bor – analyserna i denna rapport omfattar endast elever boende i Stockholms stad.

Resultaten delas upp i undergrupperna flickor och pojkar samt grundskolans åk 9 och gymnasiet år 2. I rapporten redovisas vid vissa tillfällen endast könsskillnader med sammanslagen statistik för årskurser. Detta eftersom det dels är endast en minoritet av eleverna som faktiskt begår brott och dels för att resultaten på stadsövergripande nivå är likartade för grundskolan och gymnasiet. Det skulle ge ett lågt antal svarande per fråga och risk för identifiering om årskursskillnader inkluderas. Det logiska valet är därför att inte analysera dessa i denna rapport.

Vid läsning av rapportens analys av resultat på stadsdelsområdesnivå³ bör en viss försiktighet iaktas. Speciellt gäller detta resultat i de mindre stadsdelsområdena som baseras på ett lågt antal svar, som i sig ger mer osäkra siffror. Det är naturligt att det finns stora variationer i basalt från år till år, det vill säga det totala antalet elever som besvarat respektive fråga. Vid analys av små grupper ger varje enskilt svar på en fråga en större procentuell förändring jämfört med resultat som baseras på ett större antal svar. Det innebär att analyser av

stadsdelsområden, särskilt vid uppdelning på år, är mindre robusta och därför mindre tillförlitliga än resultat för samtliga elever i hela Stockholms stad. Framför allt kan detta gälla vid följdfrågor som endast ställs till det urval elever som redan har besvarat grundfrågan. I denna rapport får materialet på stadsdelsområdesnivå ändå anses tillräckligt stort eftersom flera frågor om kriminalitet och utsatthet har slagits samman för att bilda ett större antal svar.

De frågor som idag rör området brott och brottsutsatthet infördes i Stockholmsenkäten 2000, medan frågor som gäller anmälningsbenägenhet infördes i enkäten 2002.

Mer om Stockholmsenkäten finns att läsa på: [Undersökning om ungdomars levnadsvanor – Stockholmsenkäten - Stockholms stad \(start. stockholm\)](#)

Bortfall och känsliga frågor

Enkätundersökningar innebär ofta ett visst bortfall i svarsfrekvens. Stockholmsenkäten är en så kallad självrapporteringsstudie där eleverna själva fyller i enkätformuläret, som dessutom innehåller känsliga frågor. Det kan finnas elever som uppfattar brott och brottsutsatthet som hemligt eller skamfullt och väljer att inte besvara frågorna. Det finns också elever som vid tiden för enkäten befinner sig utanför skolmiljö, vars svar och livserfarenheter inte ingår i resultaten. I den gruppen kan det finnas elever med regelbunden skolfrånvaro med så kallade riskbeteenden som har koppling till brott och brottsutsatthet. Dessa olika exempel kan bidra till en eventuell undertäckning av resultaten och utifrån så kallad icke-representativitet är det viktigt att ha detta i åtanke när resultaten analyseras.

3. Det geografiska område som omfattas av respektive stadsdelsnämnd i Stockholms stad brukar inom Stockholms stad benämnas stadsdelsförvaltningsområde, eller stadsdelsområde "SDO".

Data och variabler

I rapporten analyseras data med jämförelser av andelar på stadsövergripande nivå och stadsdelsområdesnivå (SDO).⁴ Rapporten är uppdelad på två kapitel – ett för kriminalitet och ett för utsatthet för brott. Kapitel ett handlar om elever som har begått specifika brott och kapitel två om elever som uppger sig ha utsatts för specifika brott samt om de anmälde brottet till polisen. I respektive kapitel presenteras först beskrivande statistik, med deskriptiva analyser över tid uppdelade på kön (och ibland årskurs), därefter presenteras sambandsanalyser uppdelade på kön. Här presenteras de frågor som ingår i respektive kapitelanalys.

Kapitel 1: Kriminalitet

Andelen som uppger att de har begått ett brott omfattar de elever som anger minst ”1–2 gånger” som svar. Några frågor slås samman i analysen för att indikera särskilda undergrupper av kriminalitet. Frågorna som analyseras är följande:

Hur många gånger har du gjort följande saker under de senaste 12 månaderna?

- Snattat?
- Stulit ur någons ficka?
- Stulit något annat som vi inte frågat om?
- Klottrat/olaglig graffiti?
- Stulit en moped eller motorcykel?
- Stulit en bil?
- Gjort inbrott i bil, affär, kiosk eller annan byggnad?
- Tvingat någon att ge dig pengar, mobiltelefon eller något annat värdefullt?
- Med avsikt slagit någon så att du tror eller vet att han/hon behövde sjukvård?
- Burit vapen (t ex kniv eller knogjärn)?

Kapitel 2: Brottsutsatthet

(inkl. anmälningsbenägenhet)

Till analysen om utsatthet för brott användes variabeln ”Utsatt för brott” vilken är en sammanslagning av tre frågor, där ingår elever som svarat ”Ja” på minst en av följande utsatthetsfrågor;

Har du varit med om något av följande under de senaste 12 månaderna?

- Känt dig allvarligt hotad?
- Blivit rånad?
- Blivit misshandlad?

För resultatet angående anmälningsbenägenhet ingår svaren från de elever som även svarat ”Ja” på följdfrågan ”Om ja – Anmälde du detta till polisen?”

- Känt dig allvarligt hotad?
- ”Om ja – Anmälde du detta till polisen?”
- Blivit rånad?
- ”Om ja – Anmälde du detta till polisen?”
- Blivit misshandlad?
- ”Om ja – Anmälde du detta till polisen?”

4. I denna rapport analyseras de, vid mätillfället, 13 etablerade stadsdelsförvaltningarna. Efter 2022 års mätning har Stockholms stad numera elva stadsdelsförvaltningar.

Sambandsanalyser och tolkning av resultat

Sambandsanalys är en metod som används för att analysera resultat utifrån hur olika frågor samvarierar, det vill säga har ett samband. Detta används för att synliggöra hur några av frågorna i enkäten har samband med kriminalitet samt brottsutsatthet och kan bidra till kunskap om vilka faktorer som påverkar kriminalitet och brottsutsatthet och därmed ökad förståelse om möjliga åtgärder. En sambandsanalys kan göras på olika sätt – i rapporten har korstabeller valts ut som metod eftersom de är enkla att tolka. Sambandsanalyser kan avse effekter i flera riktningar och det är inte alltid självklart vad som är orsak eller verkan i ett uppmätt samband. Observationsstudier kan sällan göra anspråk på att isolera orsak och verkan, denna rapport undersöker därför endast korrelationer mellan utvalda faktorer. Om sambanden innebär kausalitet eller inte, är en fråga för forskare inom det aktuella fältet.

De enkätfrågor som valts ut rör elevers upplevda framtidsutsikter, trivsel i skolan, umgängeskrets, mobbning och trakasserier, skolmiljö, fritidsaktiviteter, psykiska hälsa samt relation till sina föräldrar. De resultat som ingår i rapporten har valts ut efter ämne samt statistiskt relevanta samband.

I kapitel ett omfattar sambandssambandsanalyserna två brottskategorier för vålds- och egendomsbrott.

Allvarligt egendomsbrott – definieras som att ha begått något av följande, de senaste tolv månaderna:

- Stulit en moped eller motorcykel?
- Stulit en bil?
- Gjort inbrott i bil, affär, kiosk eller annan byggnad?

Använt hot eller våld – definieras som att ha begått något av följande, de senaste tolv månaderna:

- Tvingat någon att ge dig pengar, mobiltelefon eller något annat värdefullt?
- Med avsikt slagit någon så att du tror eller vet att han/hon behövde sjukvård?
- Burit vapen (t ex kniv eller knogjärn)?

I kapitel två omfattar sambandsanalyserna en samlad indikation av våldsutsatthet.

Utsatthet för brott – definieras som att ha utsatts för något av följande, de senaste tolv månaderna:

- Känt dig allvarligt hotad?
- Blivit rånad?
- Blivit misshandlad?

Resultat

I resultatdelen av rapporten presenteras först kapitlet om brottslighet, följt av kapitlet om brottsutsatthet (inklusive anmälningsbenägenhet). I varje kapitel görs först en beskrivande analys med statistik över tid på stadsövergripande nivå och stadsdelsområdesnivå. Därefter redogörs för resultaten från sambandsanalyser inom området.

Kapitel 1: Kriminalitet

Pojkar begår brott i högre grad än flickor

Den generella brottsutvecklingen bland pojkar är en svagt nedåtgående trend över tid. Särskilt de mer allvarliga brotten, allvarligt egendomsbrott och använt hot eller våld, minskar tydligt oavsett årskurs. Andelen pojkar i grundskolans åk 9 som har använt hot eller våld under de senaste tolv månaderna har minskat från 26 procent år 2006 till 12 procent i den senaste mätningen. Andelen pojkar i grundskolans åk 9 som har begått ett allvarligt egendomsbrott under de senaste tolv månaderna har minskat från 11 procent år 2006 till 6 procent i den senaste mätningen. Motsvarande utveckling syns även hos gymnasiepojkarna.

Mindre allvarliga brott som klotter och stöld, är det överlägset vanligaste brott som begås av pojkar. Detta oavsett mättillfälle och årskurs. Andelen pojkar i grundskolans åk 9 som snattat eller stulit under de senaste tolv månaderna har minskat från 2004 (32 procent) till 2022 (28 procent), men trenderna går upp och ned över tid. Ungefär samma tendenser syns i gymnasiets år 2, där andelen pojkar minskat från 25 till 20 procent under perioden.

Intressant nog verkar grundskolepojkarnas och gymnasiepojkarnas brottslighet följa ungefär samma utveckling från år till år – andelar ökar och minskar över tid på ett liknande sätt.

Diagram 1: Andelen pojkar som begått brott minst en gång de senaste 12 månaderna, 2002–2022, grundskolans årskurs 9.

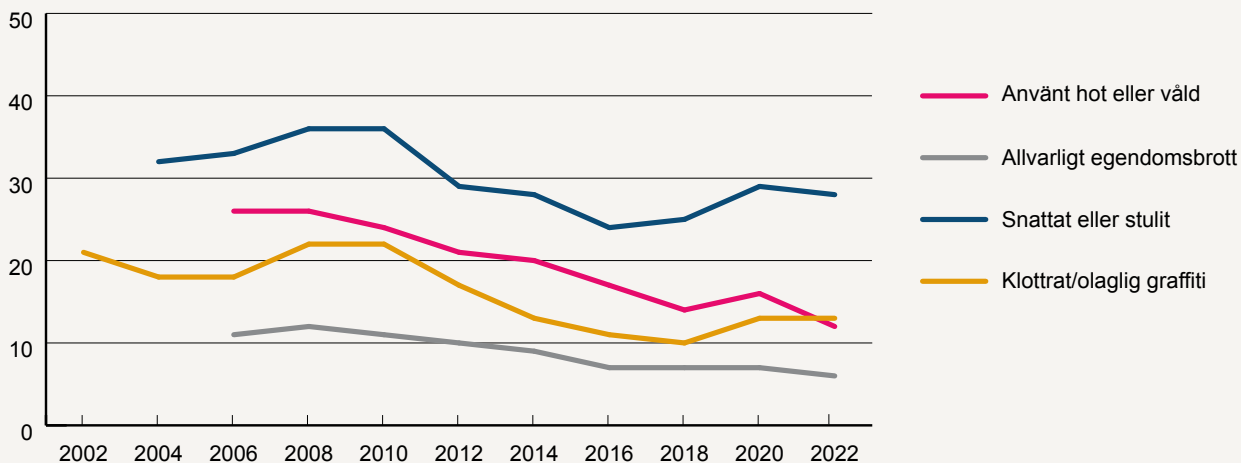
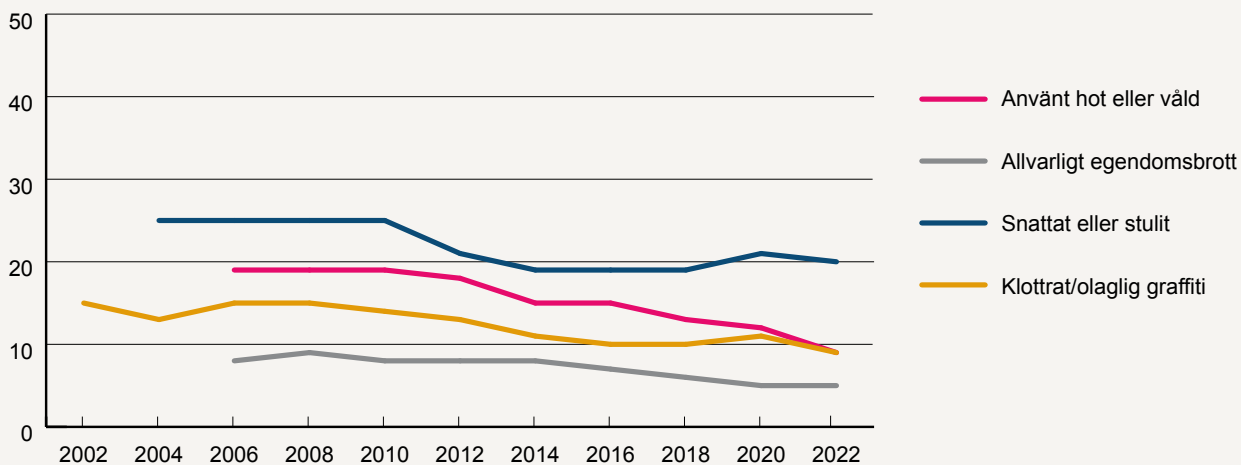

Diagram 2: Andelen pojkar som begått brott minst en gång de senaste 12 månaderna, 2002–2022, gymnasiets år 2.

Den generella brottsutvecklingen bland flickor är mer stabil och på betydligt lägre nivåer än pojkars. Även bland flickor är det tydligt vanligaste begångna brottet att snatta eller stjäla, oavsett årskurs och mätningstillfälle. År 2022 uppgav 28 procent av grundskoleflickorna och 20 procent av gymnasieflickorna att de snattat eller stulit någon gång de senaste tolv månaderna. Tvärt emot den positiva utvecklingen bland pojkar syns dock ökande andelar i de senaste mätningarna. En särskilt tydlig ökning syns sedan 2018, då andelen uppmättes till 20 procent i grundskolans åk 9 och 15 procent i gymnasiets år 2. Det är i nuläget för tidigt att säga om detta är en topp i brottsutvecklingen eller om andelen flickor som snattat/stulit kommer att fortsätta att öka.

När det gäller övrig brottsutveckling bland flickor syns ingen tydlig trend. Andelen som begått allvarligt egendomsbrott, klottrat eller använt hot eller våld varierar marginellt mellan mätningstillfällena med något högre nivåer i grundskolans åk 9 än i gymnasiets år 2. Exempelvis var andelen grundskoleflickor som klottrat 13 procent, motsvarande 7 procent bland gymnasieflickorna.

Brottsutvecklingen bland flickor ter sig liknande i båda årskurser, precis som för pojkar. Det som skiljer årskurserna åt är att gymnasiets elever begår samma brott i lägre utsträckning än grundskoleeleverna.

Diagram 3: Andelen flickor som begått brott minst en gång de senaste 12 månaderna, 2002–2022, grundskolans årskurs 9.

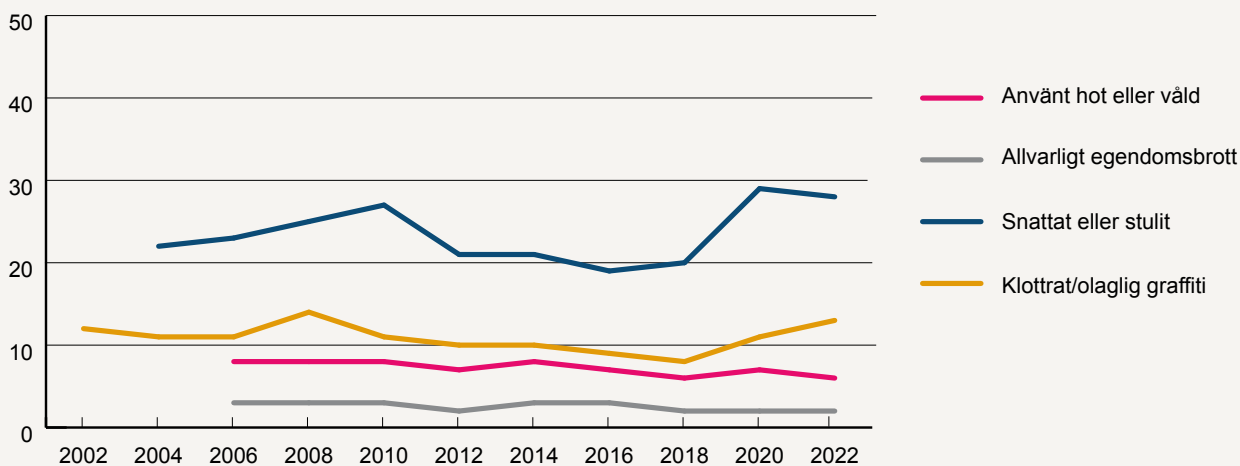
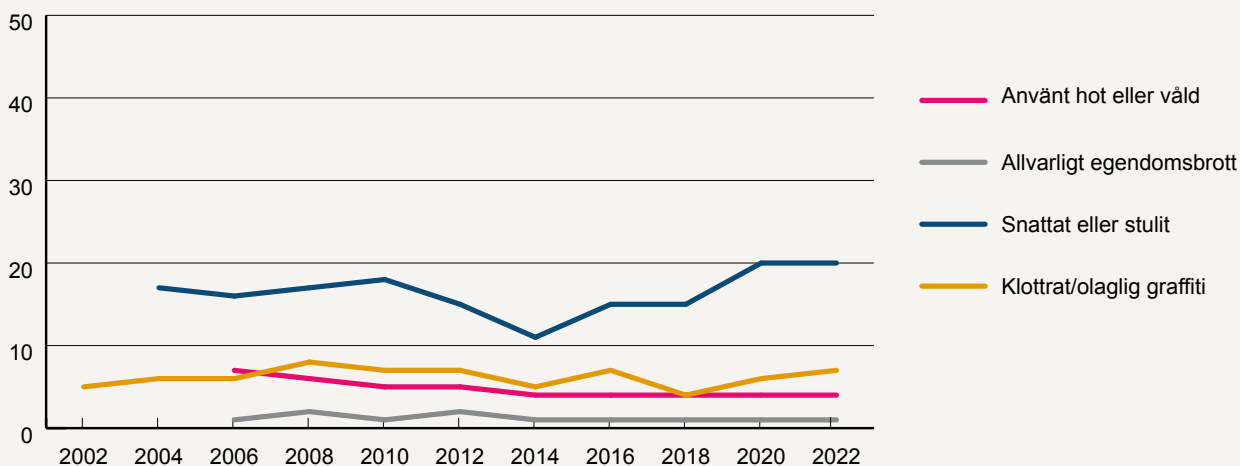

Diagram 4: Andelen flickor som begått brott minst en gång de senaste 12 månaderna, 2002–2022, gymnasiets år 2.

Brottslighetens geografiska utbredhet över staden

Eftersom årskursskillnaderna är mindre väsentliga än könsskillnaderna på denna nivå kommer resultaten i följande stycke att analyseras med sammanlagren data för grundskolans åk 9 och gymnasiets år 2.

Över tid är det tydligt att brottslighet verkar ligga på en lägre *genomsnittlig* nivå i innerstadsdelsområdena än i ytterstadsdelsområdena. Dock verkar den regionala skillnaden minska tydligt över tid – det vill säga att den minskande stadsövergripande brottsligheten beror på att färre och färre pojkar i de mest brottstäta ytterstadsdelsområdena begår brott. Det är vanligt med stora växlingar från år till år, eftersom analysen görs på mindre grupper.

I diagram 5 visas andelen elever som begått allvarligt egendomsbrott för stadsdelsområdena med den sammantaget högsta uppmätta genomsnittliga brottsligheten över tid.⁵ Sedan mätningens början syns en minskande andel pojkar som uppger att de begått allvarligt egendomsbrott i Rinkeby–Kista, Spånga–Tensta, Farsta, Skärholmen och Skarpnäck.⁶ Störst minskning syns bland pojkar i Spånga–Tensta med 10 procentenheters minskning från år 2006 till 2022. Andelen flickor som begått allvarligt egendomsbrott ligger på stabila nivåer över tid – undantaget Skärholmens flickor som år 2018 hade en topp på 8 procent. I övrigt fluktuerar flickors brottslighet över tid – mellan 0–5 procent bland de som svarat på enkäten.

5. För fullständig tabell med resultat för samtliga stadsdelsområden, se tabellbilaga. Flickor från Kungsholmen och Östermalm har exkluderats på grund av lågt antal svarande.
6. Även Södermalms och Hägersten–Älvsjös pojgars brottsutveckling har minskat tydligt – se tabellbilaga.

Diagram 5a: Andelen pojkar som begått allvarligt egendomsbrott minst en gång de senaste 12 månaderna. 2006–2022, uppdelat på stadsdelsområde.

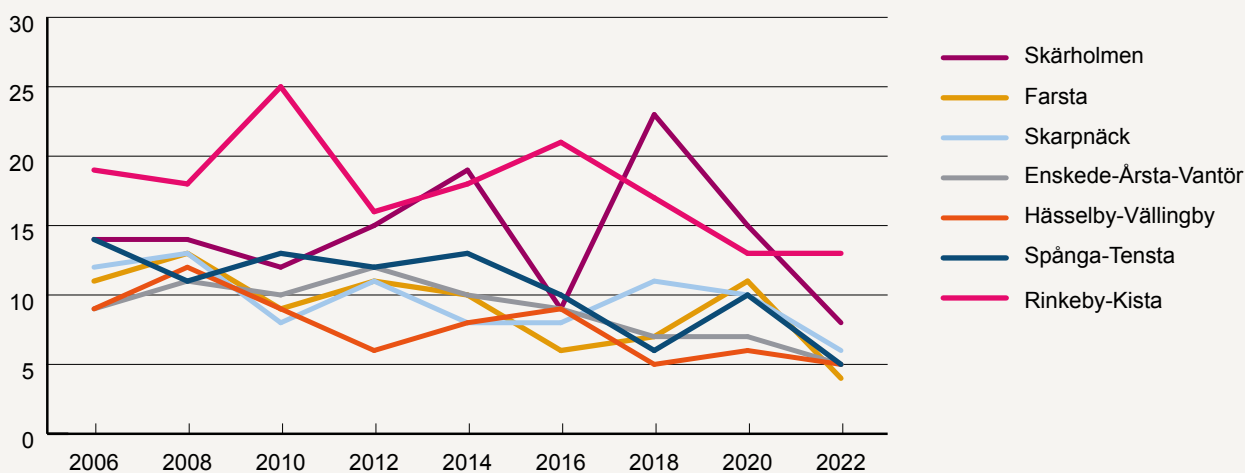
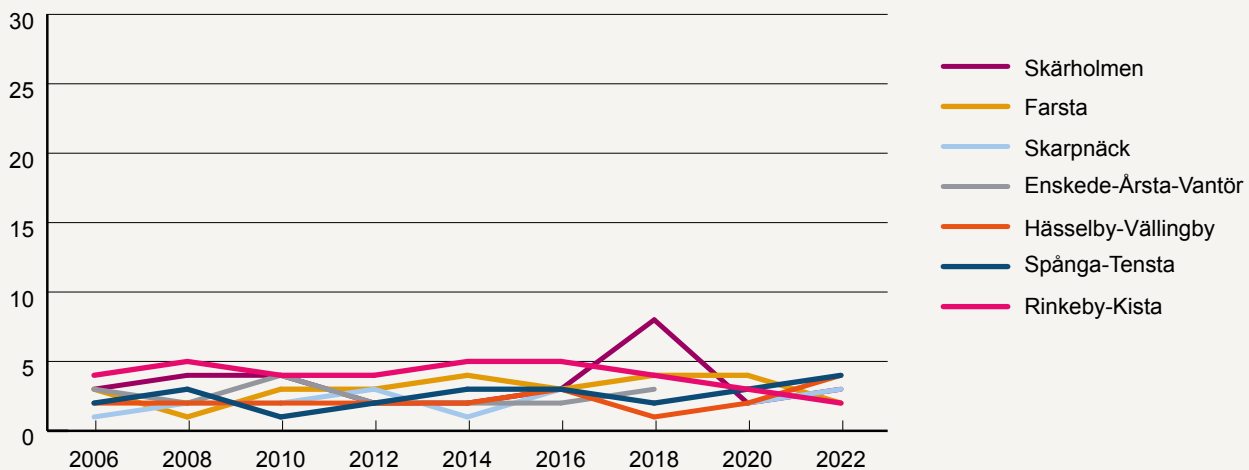

Diagram 5b: Andelen flickor som begått allvarligt egendomsbrott minst en gång de senaste 12 månaderna. 2006-2022, uppdelat på stadsdelsområde.

I diagram 6 presenteras andelen elever som använt hot eller våld för stadsdelsområdena med den sammantaget högsta genomsnittliga brottsligheten över tid.⁷ Sedan mätningens början minskar andelen pojkar som använt hot eller våld i samtliga stadsdelsområden. Störst minskning syns bland pojkar i Spånga–Tensta och Hägersten–Älvsjö med 17 procentenheters minskning från år 2006 till 2022.

7. För fullständig tabell med resultat för samtliga stadsdelsområden, se tabellbilaga.

Detsamma syns i Rinkeby–Kista och Hässelby–Vällingby, med en minskning på 15 respektive 14 procentenheter.

Andelen flickor som använt hot eller våld ligger på relativt stabila nivåer över tid, undantaget flickor i Farsta där en topp på 13 procent syntes år 2020. I övrigt varierar flickors brottslighet över tid, mellan cirka 1 och 11 procent av de som svarat på enkäten. Sedan mätningens början syns tydligt hur könsskillnaden minskat gällande användandet av hot eller våld.

Diagram 6a: Andelen pojkar som använt hot eller våld minst en gång de senaste 12 månaderna. 2006-2022, uppdelat på stadsdelsområde

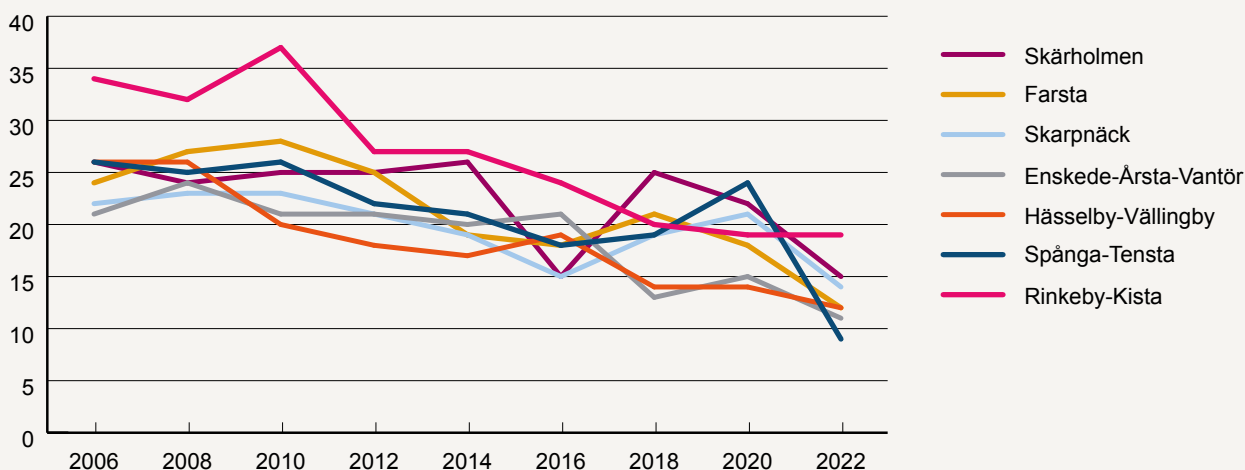
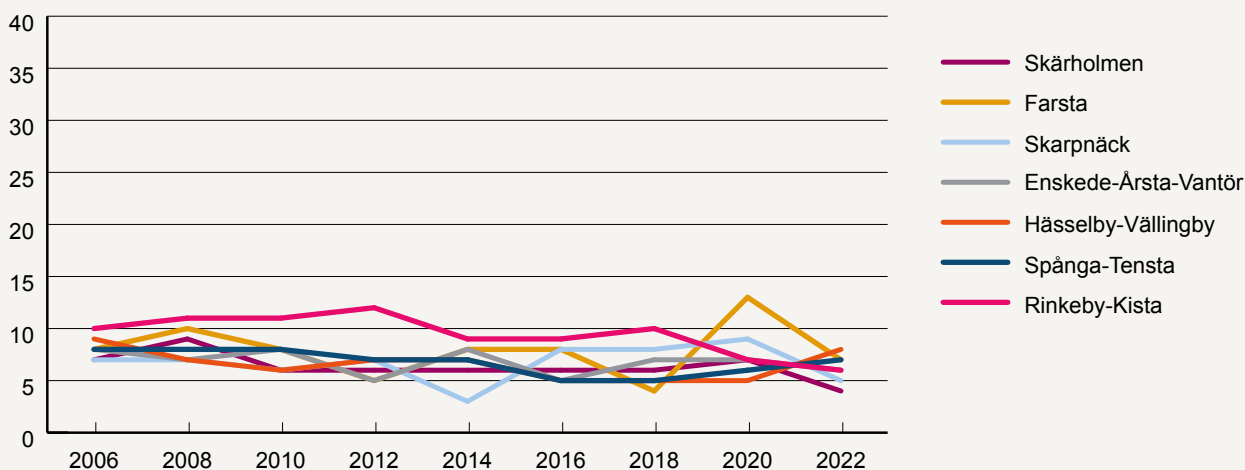

Diagram 6b: Andelen flickor som använt hot eller våld minst en gång de senaste 12 månaderna. 2006-2022, uppdelat på stadsdelsområde

Sambandsanalyser om brottslighet

Flera rapporter visar att ungdomar som begår brott ofta har fler kriminogena riskfaktorer, det vill säga bakomliggande exempelvis sociala faktorer.^{8,9} Ju fler riskfaktorer kring en ungdom desto större är risken att hamna i en kriminell krets. Därför analyseras några typiska risk- och skyddsfaktorer här från Stockholmsenkätens datamaterial.

Relation till sina föräldrar

Flera rapporter beskriver hur den viktigaste faktorn i barns uppväxt är närmiljön, relationen mellan föräldrar och barn och att föräldrarnas uppfostningsmetoder kan förhindra unga från att börja begå brott.^{10,11,12} Föräldrar har stor möjlighet att förhindra att unga dras till brottsliga miljöer och ses därför som samhällets bästa brottsförebyggande resurs.

8. Se exempelvis Skolundersökningen 2009, Brå (2009).

9. Åström (2016).

10. Andershed m.fl. (2010).

11. Nilsson (2017).

12. Ring (1999).

Enligt resultat från Stockholmsenkätens mätning år 2022 finns flera exempel på samband mellan ungdomars brottslighet och deras relation till sina föräldrar. Sammanfattningsvis kan det konstateras att föräldrars sociala kontroll och engagemang verkar vara viktiga skyddsfaktorer mot ungdomars brottslighet. Sambandet är tydligt både med pojkars och flickors brottslighet, men framför allt är sambandet som starkast och tydligast bland pojkarna.

I tabell 1 framgår att bland elever vars föräldrar *alltid eller ibland* känner till var de befinner sig om kvällarna är andelen som begått allvarligt egendomsbrott respektive använt hot eller våld tydligt lägre än motsvarande andel för elever vars föräldrar *sällan eller aldrig* känner till var eleverna befinner sig. Sambandet mellan föräldrarnas kontroll/engagemang och ungdomars brottslighet är tydligt oavsett kön, men här syns ändå skillnader mellan pojkar och flickor. Bland pojkar vars föräldrar *aldrig* vet var de befinner sig när de är ute med kompisar på kvällarna uppger 21 procent att de begått ett allvarligt egendomsbrott och 27 procent att de använt hot eller våld. Motsvarande bland flickor är 11 procent respektive 23 procent.

Tabell 1

Vet dina föräldrar/vårdnadshavare var du är när du är ute med kamrater på kvällar?				
	Andel som begått allvarligt egendomsbrott		Andel som använt hot eller våld	
	POJKAR	FLICKOR	POJKAR	FLICKOR
Alltid	4	1	7	4
Ibland	5	2	12	6
Sällan	11	5	22	16
Aldrig	21	11	27	23
Vet inte	18	12	21	17

Ett liknande svarsmönster syns gällande föräldrars vetskap om vilka eleverna umgås med på fritiden, med ökande andelar vid lägre föräldrakontroll. Bland både pojkar och flickor vars föräldrar *inte har vetskap om någon kompis* som de umgås med på fritiden uppger 19 procent att de begått allvarligt egendomsbrott och 27 procent att de använt hot eller våld. Jämför detta med 1–8 procent bland elever vars föräldrar känner till samtliga av deras kamrater.

Ytterligare en skyddsfaktor mot brottslighet är att föräldrar är engagerade i elevers skolgång, särskilt för pojkar. Bland pojkar som uppger att deras föräldrar *inte* skulle reagera alls om de skolkat har 21 procent begått allvarligt egendomsbrott och 31 procent använt hot eller våld. Bland flickor är det endast för hot eller våld som föräldraengagemanget är en skyddsfaktor mot – men sambandet verkar något svagare än för pojkar. Bland flickor vars föräldrar *inte* skulle reagera alls om de skolkat har 12 procent använt hot eller våld

Tabell 2

Vet dina föräldrar/vårdnadshavare vilka kamrater du umgås med på din fritid?				
	Andel som begått allvarligt egendomsbrott		Andel som använt hot eller våld	
	POJKAR	FLICKOR	POJKAR	FLICKOR
Ja, alla	4	1	8	3
Ja, de flesta	4	2	9	5
Ja, några	8	4	15	10
Nej, ingen	19	19	27	27
Vet inte	14	13	14	13

Tabell 3

Hur skulle dina föräldrar reagera om du hade skolkat?				
	Andel som begått allvarligt egendomsbrott		Andel som använt hot eller våld	
	POJKAR	FLICKOR	POJKAR	FLICKOR
De skulle reagera mycket kraftigt	5	2	10	6
De skulle reagera ganska mycket	4	2	10	4
De skulle inte reagera så mycket	6	2	14	8
De skulle inte reagera alls	21	2	31	12
Vet inte	6	2	9	5

Det verkar även vara viktigt för ungdomar att ha en förälder/vårdnadshavare att vända sig till med sina problem – särskilt för att undvika att använda hot eller våld. Bland pojkar som *inte* kan be sina föräldrar/vårdnadshavare om hjälp uppger 22 procent att de använt hot eller våld. Det ska dock tilläggas att ungefär var tionde pojke som *kan* be om hjälp också har använt hot eller våld. Motsvarande för flickor är 13 jämfört med 3 procent som uppger att de använt hot eller våld. Gällande allvarligt egendomsbrott syns samma samband, om än mindre starkt. För mer information, se tabellbilaga.

En annan skyddsfaktor är att ha sina föräldrar som förebild. Det verkar vara en viktig skyddsfaktor mot pojkars brottslighet. Bland pojkar som inte har sina föräldrar som förebilder har 8–13 procent begått allvarligt egendomsbrott medan 15–21 procent har använt hot eller våld. Bland flickor verkar främst hot eller våld vara den typ av brottsutövande som är associerat med att inte ha sina föräldrar som förebilder (10–11 procent). För mer information, se tabellbilaga.

Kriminella umgängen och kamrater

Flera rapporter beskriver hur ungdomars bekant-skapskrets har stor inverkan på deras eget beteende.¹³ Brottsligt beteende kan vara inlärt genom samspel med andra människor.^{14,15}

Enligt Stockholmsenkäten 2022 är det tydligt att ju fler av elevers kamrater som rånat, gjort inbrott, stulit en bil; slagits; samt snattat, klottrat och/eller vandaliserat, desto större andel har själva begått allvarligt egendomsbrott och/eller använt hot eller våld. Detta gäller i samtliga undersökta frågor och oavsett kön – om än med något starkare samband för pojkar. Exempelvis har 16–49 procent bland pojkar själva begått allvarligt egendomsbrott och 29–60 procent använt hot eller våld om *de flesta* i deras umgänge ägnat sig åt tidigare nämnda brott. Den högsta uppmätta andelen bland flickor är i umgängen där *ungefär hälften* av kamraterna rånat, gjort inbrott eller stulit en bil – 27 procent har själva begått allvarligt egendomsbrott och 41 procent har använt hot eller våld. För fullständiga tabeller, se tabellbilaga.

13. Fondén (2001).

14. Ring (1999).

15. Fondén (2001).

Tabell 4

Hur många av dina kamrater (inom och utom skolan): Har rånat, gjort inbrott eller stulit en bil?				
	Andel som begått allvarligt egendomsbrott		Andel som använt hot eller våld	
	POJKAR	FLICKOR	POJKAR	FLICKOR
Ingen	2	1	6	4
Någon enstaka	18	8	32	18
Ungefär hälften	47	27	47	41
De flesta	49	16	60	25
Vet inte	5	2	10	6

Skolan som arena för skydds- och riskfaktorer

Skolmiljö kan både skapa social kontroll och förhindra riskbeteenden, men också vara en negativ upplevelse av riskfaktorer som kan bidra till kriminellt beteende.^{16 17}

Enligt Stockholmsenkäten 2022 finns ett tydligt samband mellan otrivsel i skolan och brottslighet. Några exempel på resultat följer här. För fullständiga tabeller, se tabellbilaga.

16. Brå (2006).

17. Sutherland (2011).

I tabell 5 syns tydligt ökande andelar som begår brott ju fler gånger eleven har skolkat det senaste läsåret. Bland elever som *aldrig* skolkat har 4 procent av pojkarna och 1 procent av flickorna begått allvarligt egendomsbrott. Motsvarande andel som har använt hot eller våld är 8 procent för pojkarna och 3 procent för flickorna. Högst uppmätt andel bland pojkarna är de som skolkat mer än 10 gånger, varav 51–53 procent uppger att de använt hot eller våld. Högst uppmätt andel bland flickor gäller detsamma – men 19–20 procent.

Tabell 5

Har du skolkat en hel dag från skolan det här läsåret?				
	Andel som begått allvarligt egendomsbrott		Andel som använt hot eller våld	
	POJKAR	FLICKOR	POJKAR	FLICKOR
Nej	4	1	8	3
Ja, 1 gång	9	4	15	9
Ja, 2–3 gånger	10	3	22	9
Ja, 4–10 gånger	16	5	25	16
Ja, 11–20 gånger	34	9	53	19
Ja, mer än 20 gånger	33	9	51	20

I tabell 6 syns att bland pojkarna som *inte* trivs bra i skolan har 21–28 procent också använt hot eller våld, medan 12–17 procent också begått allvarligt egendomsbrott. Även att känna en oro om att utsättas för brott i skolan är tydligt kopplat till främst pojkarnas brottslighet. Ju mer de oroar sig,

desto större andel har begått brott. I tabell 7 syns att bland pojkarna som är oroliga att utsättas för brott i skolan har 11–14 procent begått allvarligt egendomsbrott och 17–21 procent använt hot eller våld. Bland flickor syns ett svagare samband till skoltrivsel.

Tabell 6

Jag trivs bra i skolan				
	Andel som begått allvarligt egendomsbrott		Andel som använt hot eller våld	
	POJKAR	FLICKOR	POJKAR	FLICKOR
Stämmer mycket dåligt	17	4	28	9
Stämmer ganska dåligt	12	3	21	11
Stämmer ganska bra	4	2	11	5
Stämmer mycket bra	5	2	8	3

Tabell 7

Jag är orolig för att utsättas för brott i skolan (t ex stöld, misshandel etc)				
	Andel som begått allvarligt egendomsbrott		Andel som använt hot eller våld	
	POJKAR	FLICKOR	POJKAR	FLICKOR
Stämmer mycket dåligt	4	1	8	4
Stämmer ganska dåligt	5	2	12	7
Stämmer ganska bra	11	6	17	12
Stämmer mycket bra	14	4	21	8

Utsatthet för hot/våld samt mobbning/trakasserier

Själva utsattheten för brott verkar vara en riskfaktor för att själv begå brott.¹⁸ Resultaten från Stockholmsenkäten 2022 visar att bland de elever som uppger att de blivit utsatta för hot eller våld eller mobbning/trakasserier har en tydligt högre andel själva begått brott, jämfört med elever som uppger att de inte blivit utsatta själva.

18. Brå (2022b).

I tabell 8 syns att bland pojkar som blivit utsatta för hot eller våld har 31 procent själva använt hot eller våld. Motsvarande är 20 procent bland flickor. I tabell 9 syns även att 23 procent av pojkarna och 11 procent av flickorna som uppger sig ha blivit utsatta för mobbning/trakasserier själva har använt hot eller våld.

Tabell 8

Blivit utsatt för hot eller våld?				
	Andel som begått allvarligt egendomsbrott		Andel som använt hot eller våld	
	POJKAR	FLICKOR	POJKAR	FLICKOR
Blivit utsatt	16	6	31	20
Inte blivit utsatt	4	1	8	4

Tabell 9

Har du känt dig mobbad eller trakasserad i skolan det här läsåret?				
	Andel som begått allvarligt egendomsbrott		Andel som använt hot eller våld	
	POJKAR	FLICKOR	POJKAR	FLICKOR
Ja	12	4	23	11
Nej	5	1	9	4

Framtidsutsikter

Forskning på Stockholmsenkätens material visar en ”kollektiv känsla” av låga framtidsutsikter på skolor i socialt utsatta områden jämfört med eleverna på skolor i andra områden.¹⁹ Det är därför av vikt att undersöka hur Stockholms stads elevers framtidsutsikter är associerade med ungdomsbrottslighet.

19. Sandahl (2021).

År 2022 syns bland pojkar ett tydligt samband, ju viktigare det är vad de kommer att jobba med i framtiden desto mindre andel begår brott, se tabell 10. Av de pojkar som uppger att det *inte* spelar roll har 16–21 procent begått allvarligt egendomsbrott, medan av de som uppger att det är *ganska eller mycket viktigt* har 4–5 procent begått detsamma. Även flickors brottslighet är associerad med deras framtidsutsikter, men sambandet är inte lika starkt eller konsekvent som för pojkarna.

Tabell 10

Tycker du att det är viktigt vad du kommer att jobba med när du blir stor eller spelar det ingen roll?				
	Andel som begått allvarligt egendomsbrott		Andel som använt hot eller våld	
	POJKAR	FLICKOR	POJKAR	FLICKOR
Är mycket viktigt	5	2	9	5
Är ganska viktigt	4	1	10	5
Är varken viktigt eller oviktigt	8	2	16	11
Spelar nästan ingen roll alls	16	7	22	11
Spelar ingen roll alls	21	6	37	9

När det gäller framtidsutsikter i jämförelse med andra ungdomar i samma ålder, syns inte samma konsekventa samband. Däremot verkar gruppen som ser sina egna framtidsutsikter som *mycket sämre* än sina kamrater sticka ut på ett negativt sätt.

I tabell 11 framgår att 13 procent av pojkarna respektive 6 procent av flickorna begått allvarligt egendomsbrott, medan 22 procent av pojkarna respektive 11 procent av flickorna har använt hot eller våld.

Tabell 11

Om du jämför dina framtidsutsikter med de flesta andras i din ålder, tror du då att dina är sämre, lika bra eller bättre?				
	Andel som begått allvarligt egendomsbrott		Andel som använt hot eller våld	
	POJKAR	FLICKOR	POJKAR	FLICKOR
Mycket sämre	13	6	22	11
Lite sämre	5	2	12	9
Lika bra	5	2	9	4
Lite bättre	4	1	11	5
Mycket bättre	6	2	9	6

Kapitel 2: Brottsutsatthet

I den nationella trygghetsundersökningen (NTU) är det tydligt att risken för att utsättas för allvarliga hot är högre bland unga, men att risken att utsättas sjunker i högre ålder.²⁰ Liknande tendens syns i fler undersökningar, däremot utsätts pojkar i högre grad för misshandel, jämfört med flickor.²¹ Det är därför viktigt att undersöka könsskillnader bland brottsutsatta elever.

20. Brå (2022a). Notera att i den nationella trygghetsundersökningen tillfrågas personer 16–84 år.

21. Brå (2022b).

Att ha känt sig allvarligt hotad är den vanligaste sortens utsatthet

Den generella utsattheten för våldsbrott bland pojkar visar en nedåtgående trend över tid. Särskilt att ha känt sig allvarligt hotad minskar tydligt oavsett årskurs. Andelen pojkar i grundskolans åk 9 som har känt sig allvarligt hotad under de senaste tolv månaderna har minskat från 16 procent år 2002 till 10 procent i den senaste mätningen. Andelen pojkar i grundskolans åk 9 som uppger att de har blivit rånade respektive misshandlade har minskat från 7 procent år 2002 till 5 respektive 3 procent i den senaste mätningen. Motsvarande utveckling syns även hos gymnasiepojkarna – ungefär samma utveckling över tid gällande rån och misshandel. Även att ha känt sig allvarligt hotad har bland gymnasiepojkarna minskat till grundskolepojkarnas nivå i den senaste mätningen, men startnivån år 2002 var betydligt högre (21 procent).

Diagram 7: Andelen pojkar som har utsatts för brott minst en gång de senaste 12 månaderna, 2002-2022, grundskolans årskurs 9.

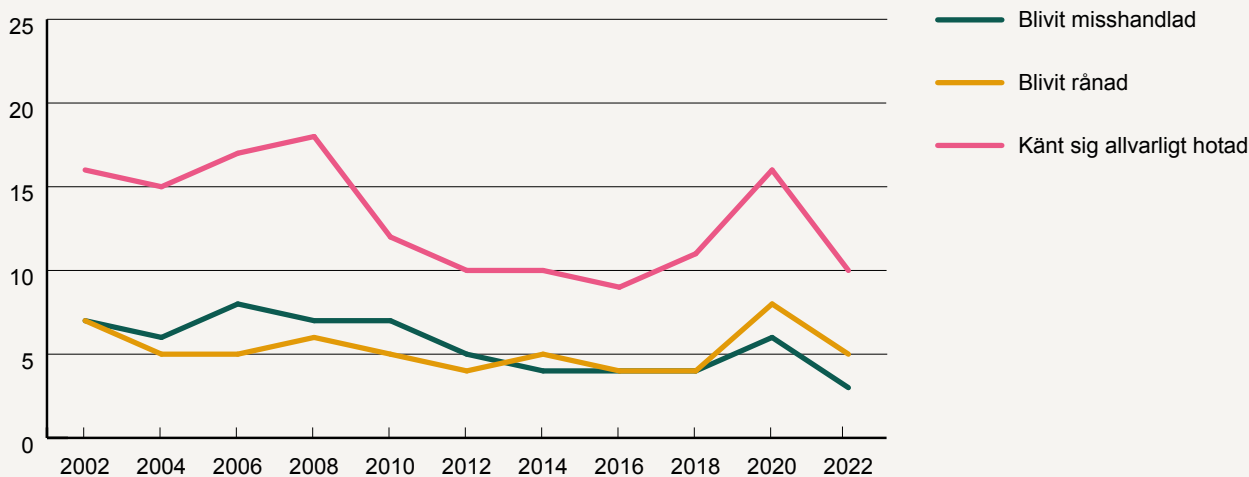
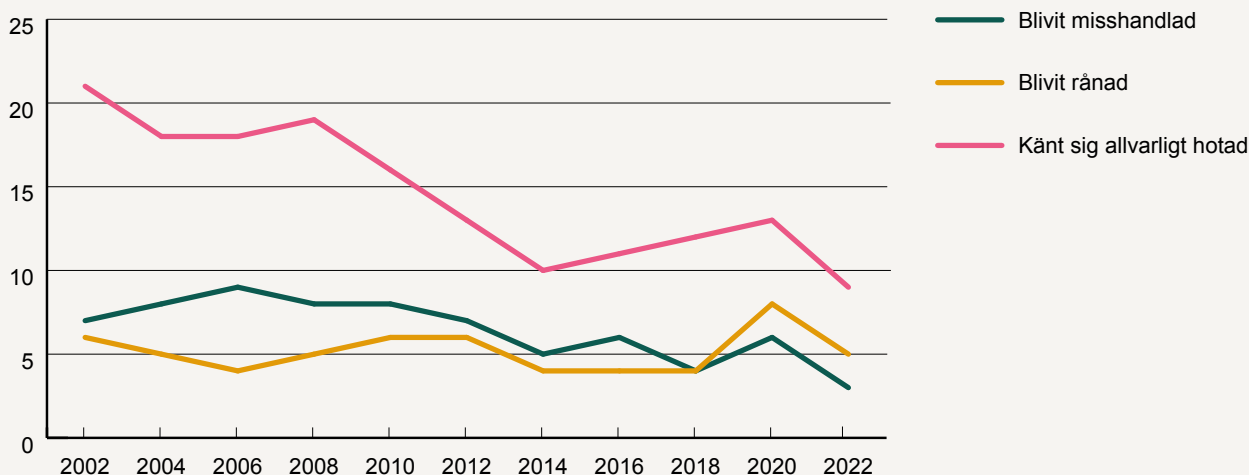

Diagram 8: Andelen pojkar som har utsatts för brott minst en gång de senaste 12 månaderna, 2002-2022, gymnasiets år 2.

Den generella utsattheten för våldsbrott bland flickor utvecklas mer stabilt över tid, med några toppar och dalar i andelsnivå. Liksom bland pojkarna sticker resultatet år 2020 ut. Flickor uppger betydligt lägre utsatthet för våldsbrott jämfört med pojkar.²² Andelen flickor i grundskolans åk 9 som har känt sig allvarligt hotad under de senaste tolv månaderna har fluktuerat över tid från 9 procent år 2002 till 8 procent i den senaste mätningen.

22. Observera att analysen om utsatthet inte inkluderar utsatthet för sexuellt tvång/våldtäkt.

Motsvarande utveckling i gymnasiets år 2 är en liten minskning från 10 procent år 2002 till 7 procent i den senaste mätningen. Andelen flickor i båda årskurser som uppger att de har blivit rånade respektive misshandlade varierar mellan 2–5 procent över tid.

Liksom i avsnittet om begångna brott verkar andelen brottsutsatta öka och minska på liknande sätt vid olika mätningar, vid jämförelse mellan årskurserna.

Diagram 9: Andelen flickor som har utsatts för brott minst en gång de senaste 12 månaderna, 2002-2022, grundskolans årskurs 9.

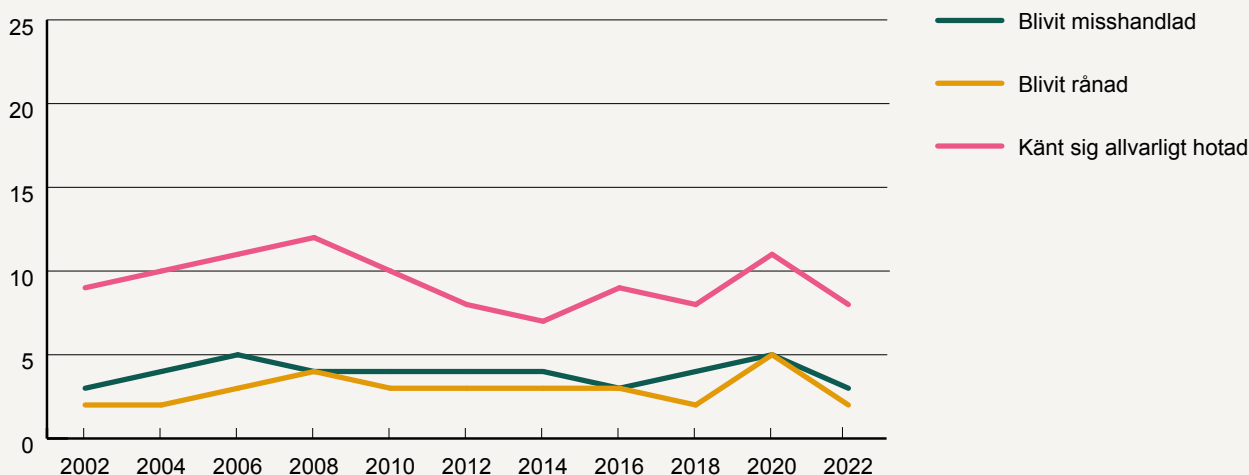
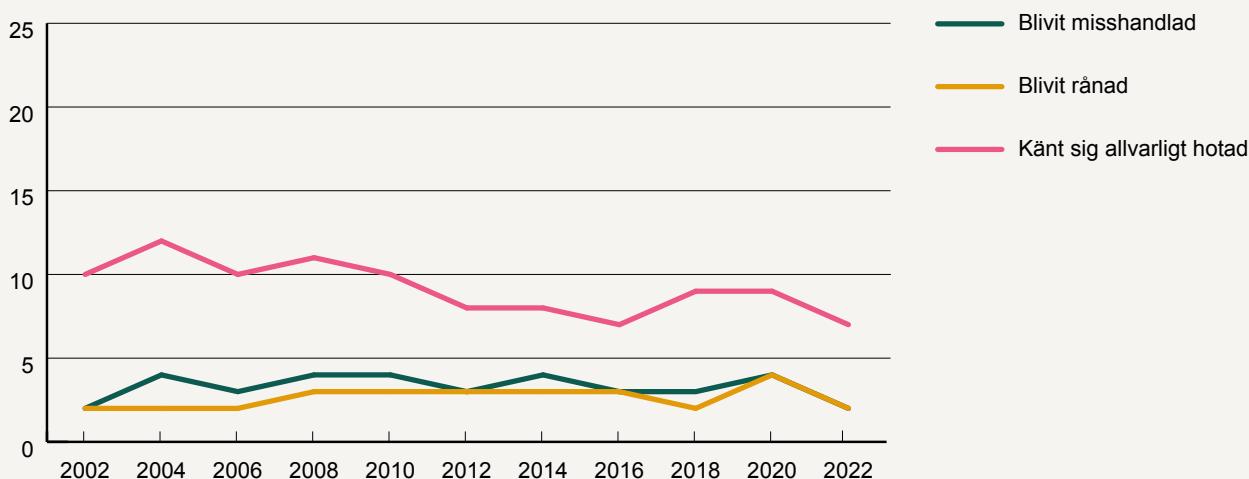

Diagram 10: Andelen flickor som har utsatts för brott minst en gång de senaste 12 månaderna, 2002-2022, gymnasiet år 2.

Pojkars utsatthet minskar – särskilt bland innerstadsdelområdena

Eftersom årskursskillnaderna är mindre väsentliga än könsskillnaderna kommer resultaten i följande stycke att analyseras med sammanslagen data för grundskolans åk 9 och gymnasiet år 2. Liksom på stadsövergripande nivå är det pojkar som främst uppger att de utsatts för ett våldsbrott, men även att majoriteten av stadens unga inte utsatts över huvud taget.

I diagram 11a presenteras andelen pojkar som blivit utsatta för brott, uppdelat på stadsdelområde över tid. Över tid syns en något lägre genomsnittlig självrapporterad utsatthet i ytterstadens stadsdelområden än i innerstadens – sett till både flickor och pojkar. De regionala skillnaderna verkar minska något över tid – från en differens mellan högsta och lägsta andel på 18 procent år 2002 till endast 8 procent år 2022. Sedan mätningens början syns en tydligt minskande andel utsatta pojkar i Östermalm och Södermalm (12 procentenheters minskning) följt av Kungsholmen (11 procentenheters minskning) och Hägersten-Älvsjö (10 procentenheters minskning).

I diagram 11b presenteras andelen flickor som blivit utsatta för brott, uppdelat på stadsdelområde över tid. Bland flickorna syns inte samma minskning över tid som bland pojkar. Utvecklingen är mer varierande från år till år med stabilare och något lägre nivå. Störst förbättring syns bland flickor i Norrmalms stadsdelområde, från 11 procent år 2002 till 8 procent i den senaste mätningen. Störst försämring över tid syns bland flickor i Hässelby-Vällingbys stadsdelområde, från 10 procent år 2002 till 12 procent i den senaste mätningen. Även bland flickor sticker år 2020 ut, endast i Rinkeby-Kista uppgav flickor lägre utsatthet jämfört med 2018 (2 procentenheters skillnad). Flickor i Hässelby-Vällingby och Östermalm uppgav ungefär samma nivå av utsatthet jämfört med 2018, medan flickorna i övriga stadsdelområden upplevde en betydligt högre utsatthet år 2020. Högst genomsnittliga utsatthet sett till samtliga mätningar uppmäts i Farsta (15 procent) följt av Enskede-Årsta-Vantör och Skärholmen (båda på 14 procent).

Undantaget Skärholmen, verkar den generella tendensen år 2022 vara att flickor i ytterstadsdelområdena uppger en liknande utsatthet som pojkars, medan flickor i innerstadens stadsdelområden uppger en tydligt lägre utsatthet jämfört med pojkarna. För specifika andelar, se tabellbilaga.

Diagram 11a: Andelen pojkar som har utsatts för brott minst en gång de senaste 12 månaderna. 2006-2022, uppdelat på stadsdelsområde. Urval.

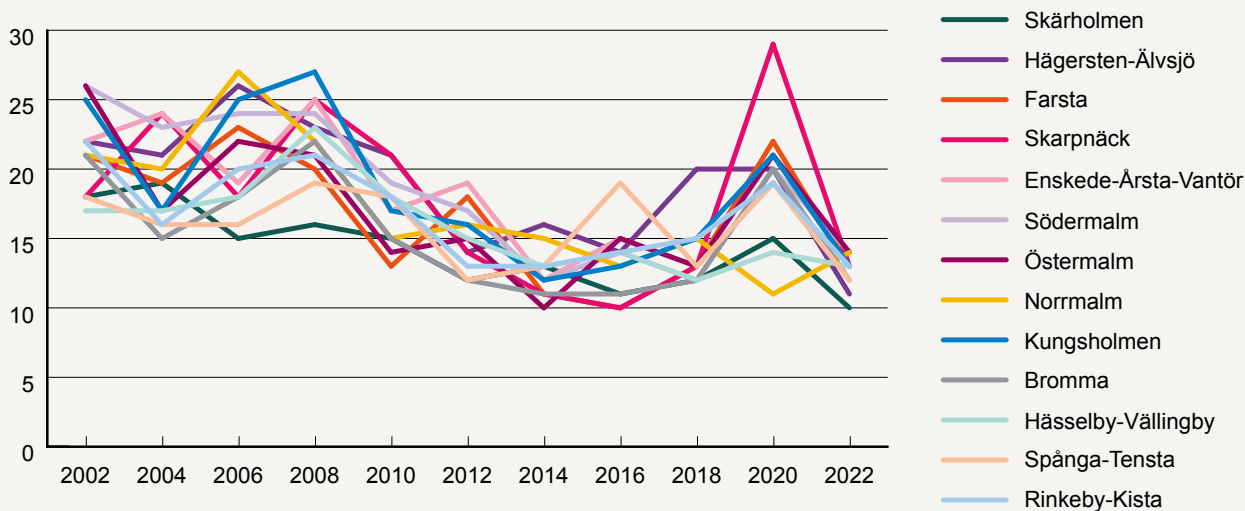
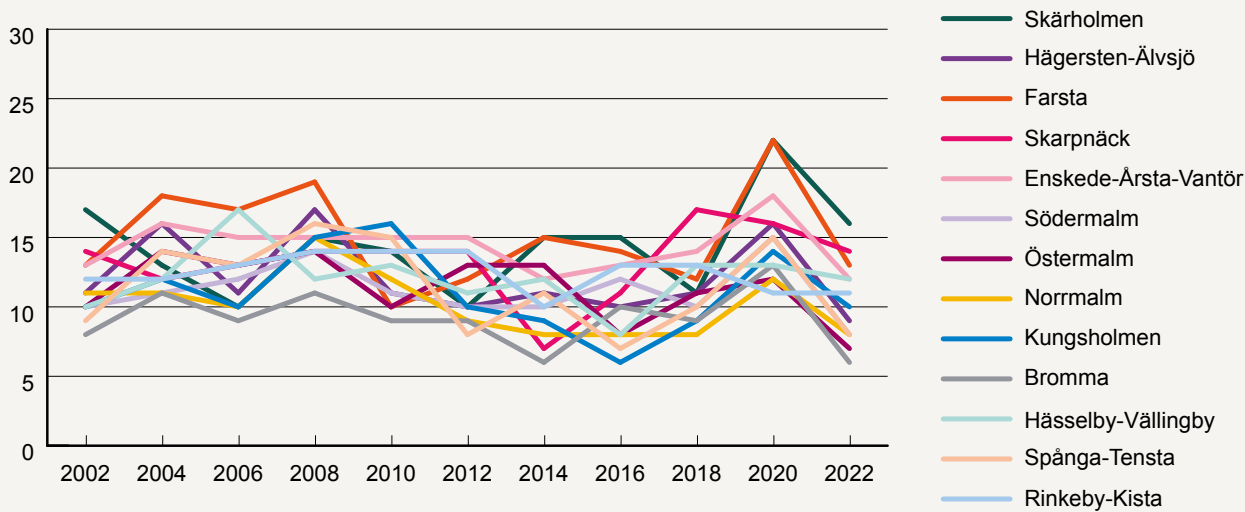

Diagram 11b: Andelen flickor som har utsatts för brott minst en gång de senaste 12 månaderna. 2006-2022, uppdelat på stadsdelsområde. Urval.

Anmälningssbenägenheten skiljer sig mindre åt mellan pojkar och flickor i senare mätningar

Stockholmsenkäten är en självrapporteringsstudie där brottsutsatta elever kan rapportera om de anmält händelsen till polisen. Det är däremot svårt att jämföra mot den nationella brottsstatistiken.²³ Här följer resultat för anmälningssbenägenheten vid allvarligt hot, rån, respektive misshandel.²⁴ Observera att andelar för frågorna kan variera stort mellan åren, på grund av att de baseras på filtrerade frågor med högre bortfall än normalt.

I tidigare avsnitt om utsatthet konstaterades att fler pojkar än flickor utsätts för allvarligt hot. I diagram 12 kan utläsas att flickor i tidigare mätningar anmäler hot i något högre utsträckning än pojkar och att anmälningstendensen därför inte verkar spegla tidigare års brottsutsatthet. Fram till 2018 års mätning tenderar flickor att anmäla allvarligt hot i större utsträckning än pojkar. Gymnasie- och grundskoleflickornas utveckling verkar även följas åt över tid. Sett till hela mätperioden uppmättes den högsta anmälningssbenägenheten bland flickor i grundskolans åk 9 år 2010 på 31 procent (jämfört med 23 procent år 2022).

23. Notera att det kan vara svårt att jämföra Stockholmsenkätens resultat mot den nationella brottsstatistiken, där brotten redovisas per år de anmäls och inte per året som de utförs. Se Brå (2023) för mer information.

24. Följande diagram innehåller endast elever som svarat ja på frågan om utsatthet för respektive brott och *dessutom* svarat ja på frågan om de har anmält brottet till polis.

Liknande utveckling syns bland flickor i gymnasiets år 2 – 33 procent år 2008 jämfört med 21 procent år 2022. Bland pojkar i grundskolans åk 9 uppmättes den lägsta andelen år 2016 på 17 procent, jämfört med 2022 års mätning där anmälningarna ökat till 21 procent. Bland pojkar i gymnasiets år 2 uppmättes den lägsta andelen år 2002 på 15 procent, jämfört med 2022 års mätning där anmälningarna ökat till 26 procent.

Över tid syns periodvis köns- och årskursskillnader gällande anmälan av rån, men över lag varierar gruppernas anmälningssbenägenhet mycket från år till år. Anmälningssbenägenheten för rån är betydligt högre än vid allvarligt hot – som högst omkring år 2014–2018 bland gymnasieflickor på 66–75 procent. Gymnasieflickornas anmälningssbenägenhet är också den som verkar variera mest uppåt och nedåt över tid. Motsvarande är gymnasiepojkarna den grupp som ligger mest stabil över tid – ungefär hälften anmäler rån till polisen.

För grundskolans pojkar syns en negativ utveckling då anmälningssbenägenheten sjunker från 65 procent år 2002 till 43 procent 2022. Även för grundskolans flickor är utvecklingen över tid något negativ – mellan 2002 till 2022 sjunker anmälningssbenägenheten från 53 till 38 procent.

Diagram 12: Andel elever som någon gång under de senaste 12 månaderna blivit allvarligt hotade och anmält händelsen till polis.

Stadsövergripande, fördelat på kön och årskurs. 2002-2022.

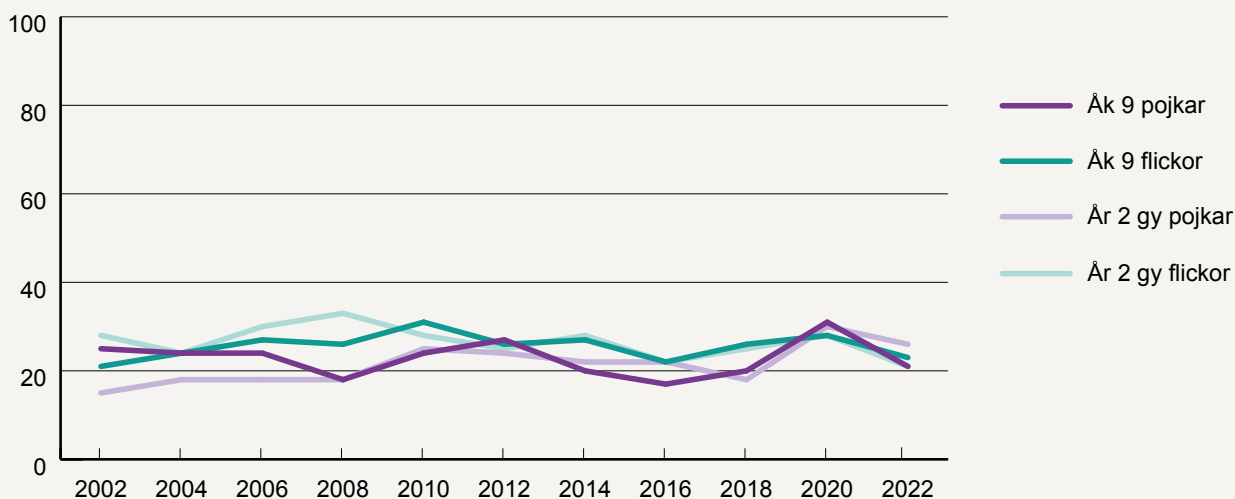
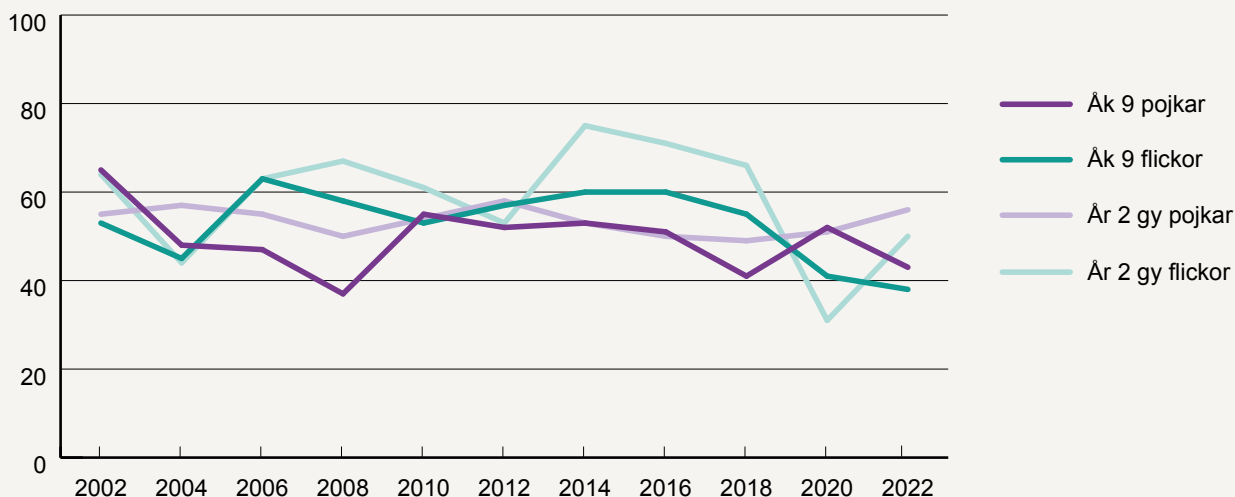

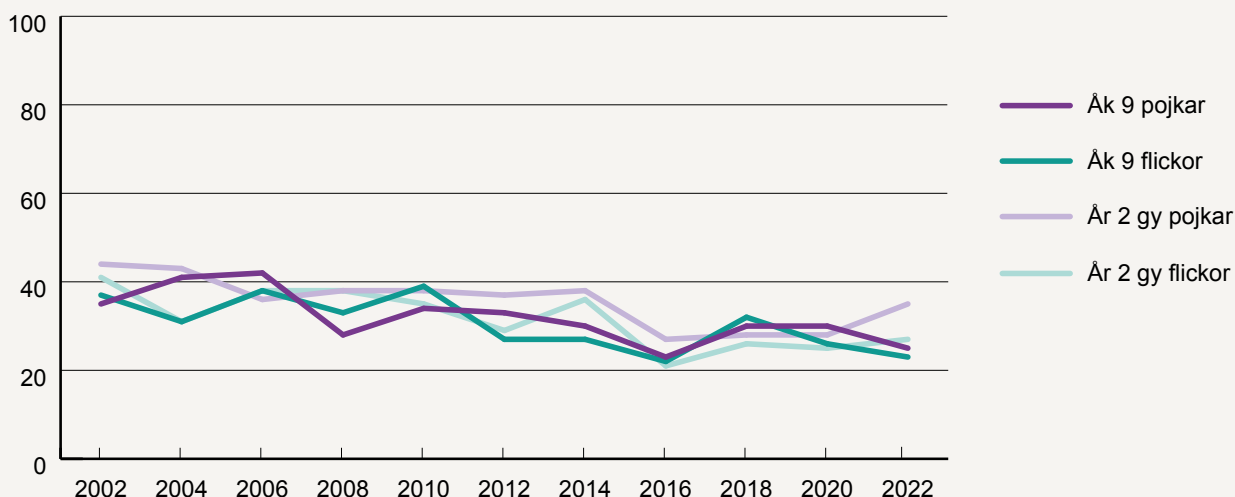
Diagram 13: Andel elever som någon gång under de senaste 12 månaderna blivit utsatta för rån och anmält händelsen till polis. Stadsövergripande, fördelat på kön och årskurs. 2002-2022.

Över tid syns en något sjunkande tendens att anmäla misshandel, i samtliga grupper. För pojkar i grundskolans åk 9 sjunker anmälningsbenägenheten från 35 procent år 2002 till 25 procent i 2022 års mätning. För flickorna i grundskolan sjunker andelen från 37 procent år 2002 till 23 procent år 2022.

Med några undantag anmäler genomgående gymnasiepojkar om de blivit misshandlade i högre utsträckning än gymnasieflickor. Även i gymnasiets år 2 minskar andelen från 44 procent till 35 procent bland pojkarna respektive 41 procent till 27 procent bland flickorna.

Diagram 14: Andel elever som någon gång under de senaste 12 månaderna blivit utsatta för misshandel och anmält händelsen till polis. Stadsövergripande, fördelat på kön och årskurs. 2002-2022.

Sambandsanalyser om brottsutsatthet

Pojkar utsätts i större utsträckning för fysiskt våld i offentliga miljöer, medan flickor i större utsträckning utsätts för sexuellt våld och våld i nära relationer.²⁵ I föreliggande sambandsanalys fokuserar korsningarna på främst våldsbrott och det är viktigt att undersöka dess samband med särskilda riskfaktorer för brottsutsatthet.

Oro att utsättas för brott

Det verkar finnas ett starkt samband mellan oro att bli utsatt för brott och att faktiskt ha blivit utsatt för hot, rån eller misshandel.

I tabell 12 syns även att ju mer otrygga elever känner sig om de går ut sent ensamma i sitt bostadsområde, desto högre andel har blivit utsatta för brott. Bland elever som känner sig *mycket otrygga* har 23 procent av pojkarna respektive 16 procent av flickorna utsatts för brott. Motsvarande siffror bland de som känner sig *trygga* är 10–12 procent bland pojkar respektive 8 procent bland flickor. Det är även en hög andel som uppger att de inte går ut på kvällen just på grund av oro att utsättas för brott.

I tabell 13 syns att ju oroligare elever är att bli utsatta för brott i skolan, desto högre andel blir också utsatta. Av de pojkar som instämmer *mycket bra* på påståendet har 24 procent blivit utsatta, medan andelen är 10 procent utsatta bland pojkar som instämmer *mycket dåligt*. Motsvarande bland flickor är 23 procent bland mycket oroliga respektive 7 procent bland de som inte är oroliga utsättas för brott i skolan.

Tabell 12

Om du går ut ensam sent en kväll i området där du bor, känner du dig då...		
	Andel som har blivit utsatt för brott	
	POJKAR	Flickor
Mycket trygg	10	8
Ganska trygg	12	8
Ganska otrygg	21	10
Mycket otrygg	23	16
Går ej ut på kvällen av oro för att utsättas för brott	20	14
Går ej ut på kvällen av andra orsaker	8	12

Tabell 13

Jag är orolig för att utsättas för brott i skolan (t ex stöld, misshandel etc)		
	Andel som har blivit utsatt för brott	
	POJKAR	Flickor
Stämmer mycket dåligt	10	7
Stämmer ganska dåligt	14	11
Stämmer ganska bra	19	22
Stämmer mycket bra	24	23

25. Brå (2022a).

Psykisk ohälsa

Vid korstabuleringar av flera olika indikatorer på psykisk hälsa syns ett tydligt samband med utsatthet för hot, rån eller misshandel. I tabell 14–16 syns att ju sämre elever mår, desto högre andel har utsatts för brott. Dessutom har elever som blivit utsatta för brott lägre genomsnittlig psykosomatisk hälsa än elever som inte utsatts för brott. Särskilt konsekvent är sambandet för flickor.

Bland flickor som *väldigt ofta* känner sig ledsen och deppig har 17 procent utsatts för brott, medan andelen som *väldigt sällan känner sig ledsen och deppig som utsatts är 4 procent*. Bland flickor som *väldigt sällan* tycker det är riktigt härligt att leva är andelen som utsatts 19 procent, medan andelen som *väldigt ofta* tycker det är riktigt härligt att leva och som utsatts är 8 procent.

På en skala mellan 0–100 har eleverna lägre genomsnittlig hälsa om de utsatts för brott – 54 indexenheter för pojkar och 32 indexenheter för flickor.

Tabell 14

Känner du dig ledsen och deppig utan att veta varför?		
	Andel som har blivit utsatt för brott	
	POJKAR	Flickor
Väldigt ofta	21	17
Ganska ofta	18	10
Ibland	14	8
Någon enstaka gång	12	7
Sällan	8	4

Tabell 15

Hur ofta tycker du att det är riktigt härligt att leva?		
	Andel som har blivit utsatt för brott	
	POJKAR	Flickor
Sällan	17	19
Någon enstaka gång	18	14
Ibland	12	9
Ganska ofta	12	7
Väldigt ofta	12	8

Tabell 16

God Psykisk Hälsa		
	God psykisk hälsa index*	
	POJKAR	Flickor
Har blivit utsatt för brott	54	32
Har ej blivit utsatt för brott	65	45

*Skala 0–100 – ju högre indexvärdet är desto bättre mår eleven

Framtidstro

Ett svagt samband syns även mellan framtidstro och utsatthet för brott. Andelen som utsatts för brott är högst bland elever som uppger *mycket sämre* framtidsutsikter än deras jämnåriga samt bland elever som uppger att *inte spelar roll* vad de kommer jobba med i framtiden. I tabell 17–18 syns inte ökande andelar med minskande framtidstro, men ytterligheten att uppleva låg framtidstro verkar särskilt angeläget att lyfta i arbetet att minska ungdomars brottsutsatthet. Exempelvis har som högst 21 procent av pojkarna med låg framtidstro också blivit utsatta för brott – att jämföra med 13 procent bland pojkar med hög framtidstro.

Tabell 17

	Andel som har blivit utsatt för brott	
	POJKAR	FLICKOR
Tycker du att det är viktigt vad du kommer att jobba med när du blir stor eller spelar det ingen roll?		
Är mycket viktigt	13	10
Är ganska viktigt	11	9
Är varken viktigt eller oviktigt	11	11
Spelar nästan ingen roll alls	21	19
Spelar ingen roll alls	19	18

Tabell 18

	Andel som har blivit utsatt för brott	
	POJKAR	FLICKOR
Om du jämför dina framtidsutsikter med de flesta andras i din ålder, tror du då att dina är sämre, lika bra eller bättre?		
Mycket sämre	21	17
Lite sämre	14	15
Lika bra	12	8
Lite bättre	12	9
Mycket bättre	13	11

Sammanfattning och slutsats

I denna undersökning har kriminaliteten och brottsutsattheten bland stadens unga analyserats över tid och med sambandsanalyser mot risk- och skyddsfaktorer. Orsakssamband är svåra att säkerställa när det gäller mänskligt beteende. Det är sällan bara en faktor som orsakar ett beteendefall och få faktorer kan säkert förutbestämma ungdomars brottsbenägenhet eller brottsutsatthet. Risk- och skyddsfaktorer samspelar och påverkar sannolikt varandra på varierande sätt och nivåer.

När det gäller ungdomsbrottslighet verkar pojkars kriminalitet och brottsutsatthet minska över tid, till nivåer strax ovan flickors genomsnittliga brottslighet. Dessvärre minskar inte flickors kriminalitet och utsatthet, men jämfört med pojkar handlar det om lägre nivåer över tid. På stadsdelsområdesnivå verkar de regionala skillnaderna mellan inner- och ytterstadsdelsområdenas kriminalitet och utsatthet minska över tid – främst på grund av att färre pojkar begår brott i de mer brottstäta ytterstadsdelsområdena.

Den tydligaste riskfaktorn för både pojkar och flickor, som har starkast samband med kriminalitet i denna undersökning, är en kriminell bekantskapskrets. Risken för ett kriminellt beteende verkar öka ju fler brottsbelastade kamrater eleven umgås med.

För pojkar är det också särskilt viktigt med skoltrivsel för att förebygga kriminalitet. Att ofta skolka från skolan är ett riskbeteende som har samband med vålds- och egendomsbrott, vilket blir särskilt tydligt om föräldrar inte reagerar på eller följer upp beteenden som exempelvis att skolka. Föräldraskap verkar vara en särskilt viktig brottsförebyggande faktor vilket syns tydligt då både pojkar och flickor uppger mer användande av hot eller våld ju mindre deras föräldrar vet om vad de gör på fritiden. Detta resultat stöds av slutsatser från tidigare forskning som nämns i rapporten.

I denna undersökning verkar den tydligaste skyddsfaktorn mot att utsättas för brott för både pojkar och flickor, vara god psykisk hälsa och framtidstro. Det är svårt att säga vad som är orsak och verkan men individer som mår dåligt kan vara särskilt sårbara för att utsättas för våld.²⁶ Att uppleva en mycket låg framtidstro verkar också särskilt angeläget att lyfta i arbetet att minska ungdomars brottsutsatthet. När det gäller anmälningsbenägenhet syns periodvis över tid tydliga könsskillnader. Pojkar verkar utsättas för brott i högre grad, medan flickor verkar anmäla brott i högre grad.

Sammantaget visar denna ämnesrapport att särskilt pojkars kriminalitet och brottsutsatthet är sammanvävd med knapp yttre kontroll och engagemang. Eftersom det syns viss tendens till ökande kriminalitet bland grundskoleflickor är det även viktigt att fortsätta följa ungas brottsbenägenhet framöver.

26. Socialstyrelsen (2022).

Vidare läsning

- Stockholmsenkäten <https://start.stockholm/om-stockholms-stad/utredningar-statistik-och-fakta/undersokningar/rapport-om-ungdomars-levnads-vanor/>
- [Kan skolan rädda unga från gängen? - | forskning.se](#)
- [Barn och unga som begår brott – Handbok för socialtjänsten \(socialstyrelsen.se\)](#) Pdf, länk till annan webbplats, öppnas i nytt fönster.
- [Bedöma risk och behov för barn och unga som begår brott eller har annat normbrytande beteende \(socialstyrelsen.se\)](#) Pdf, länk till annan webbplats, öppnas i nytt fönster.
- [Ungdomsövervakning \(socialstyrelsen.se\)](#) Pdf, länk till annan webbplats, öppnas i nytt fönster.
- [Socialstyrelsens allmänna råd om handläggning av ärenden som gäller unga lagöverträdare](#) Pdf, länk till annan webbplats.
- [Socialstyrelsen, Kunskapsguiden \(2023\). Särskild utsatthet. https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/vald-och-fortryck/vald-i-nara-relationer/sarskild-utsatthet/](#)
- [Brottsförebyggande rådet \(bra.se\)](#) Länk till annan webbplats, öppnas i nytt fönster.
- [Ungdomar och brott - Brottsförebyggande rådet \(bra.se\)](#) Länk till annan webbplats, öppnas i nytt fönster.
- [Bilaga – Flödesschema över rättsväsendets och socialtjänstens uppgifter när barn 15–17 år är misstänkta för brott \(socialstyrelsen.se\)](#) Pdf, länk till annan webbplats, öppnas i nytt fönster.
- [Ung och misstänkt för brott | Polismyndigheten \(polisen.se\)](#)

Tabeller för vidare läsning

Tabell 1

Andelen elever som begått allvarligt egendomsbrott minst en gång de senaste 12 månaderna. 2006–2022, uppdelat på stadsdelsområde och kön.										
		2006	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2020	2022
Rinkeby–Kista	Pojke	19	18	25	16	18	21	17	13	13
	Flicka	4	5	4	4	5	5	4	3	2
Spånga–Tensta	Pojke	14	11	13	12	13	10	6	10	5
	Flicka	2	3	1	2	3	3	2	3	4
Hässelby–Vällingby	Pojke	9	12	9	6	8	9	5	6	5
	Flicka	2	2	2	2	2	3	1	2	4
Bromma	Pojke	4	7	5	3	6	4	2	2	5
	Flicka	1	1	1	1	1	1	1	*	1
Kungsholmen	Pojke	7	9	8	6	4	4	3	3	5
	Flicka	*	2	1	*	*	2	*	*	1
Norrholm	Pojke	8	10	4	7	4	3	4	2	4
	Flicka	1	2	1	1	1	3	2	1	1
Östermalm	Pojke	5	8	6	7	6	5	3	3	6
	Flicka	2	3	2	2	1	*	*	1	*
Södermalm	Pojke	10	8	7	8	5	5	4	5	4
	Flicka	1	2	1	1	3	2	*	2	1
Enskede–Årsta–Vantör	Pojke	9	11	10	12	10	9	7	7	5
	Flicka	3	2	4	2	2	2	3	*	2
Skarpnäck	Pojke	12	13	8	11	8	8	11	10	6
	Flicka	1	2	2	3	1	3	*	2	3
Farsta	Pojke	11	13	9	11	10	6	7	11	4
	Flicka	3	1	3	3	4	3	4	4	2
Hägersten–Älvsjö	Pojke	11	9	9	7	6	5	7	4	4
	Flicka	2	2	1	3	2	4	1	2	1
Skärholmen	Pojke	14	14	12	15	19	9	23	15	8
	Flicka	3	4	4	2	2	3	8	2	3

*<3 svarande

Tabell 2

Andelen elever som använt hot eller våld minst en gång de senaste 12 månaderna. 2006–2022, uppdelat på stadsdelsområde och kön.										
		2006	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2020	2022
Rinkeby-Kista	Pojke	34	32	37	27	27	24	20	19	19
	Flicka	10	11	11	12	9	9	10	7	6
Spånga-Tensta	Pojke	26	25	26	22	21	18	19	24	9
	Flicka	8	8	8	7	7	5	5	6	7
Hässelby-Vällingby	Pojke	26	26	20	18	17	19	14	14	12
	Flicka	9	7	6	7	7	5	5	5	8
Bromma	Pojke	17	18	14	15	11	11	7	8	7
	Flicka	5	5	3	4	5	3	2	4	4
Kungsholmen	Pojke	19	21	21	15	16	12	15	9	8
	Flicka	8	5	4	6	5	3	5	5	5
Norrholm	Pojke	20	16	14	14	12	13	11	10	11
	Flicka	5	5	5	3	4	2	3	4	4
Östermalm	Pojke	15	18	15	16	13	14	8	12	13
	Flicka	6	8	3	3	4	3	2	4	3
Södermalm	Pojke	19	21	17	19	14	14	11	15	7
	Flicka	6	5	5	4	4	6	5	5	5
Enskede-Årsta-Vantör	Pojke	21	24	21	21	20	21	13	15	11
	Flicka	8	7	8	5	8	5	7	7	6
Skarpnäck	Pojke	22	23	23	21	19	15	19	21	14
	Flicka	7	7	6	7	3	8	8	9	5
Farsta	Pojke	24	27	28	25	19	18	21	18	12
	Flicka	8	10	8	5	8	8	4	13	7
Hägersten-Älvsjö	Pojke	26	24	24	17	19	16	19	15	10
	Flicka	7	9	6	6	6	6	6	7	4
Skärholmen	Pojke	26	24	25	25	26	15	25	22	15
	Flicka	9	9	10	9	11	9	10	7	10

Diagram 1: Andelen elever som begått allvarligt egendomsbrott minst en gång de senaste 12 månaderna. 2022, uppdelat på stadsdelsområde och kön.

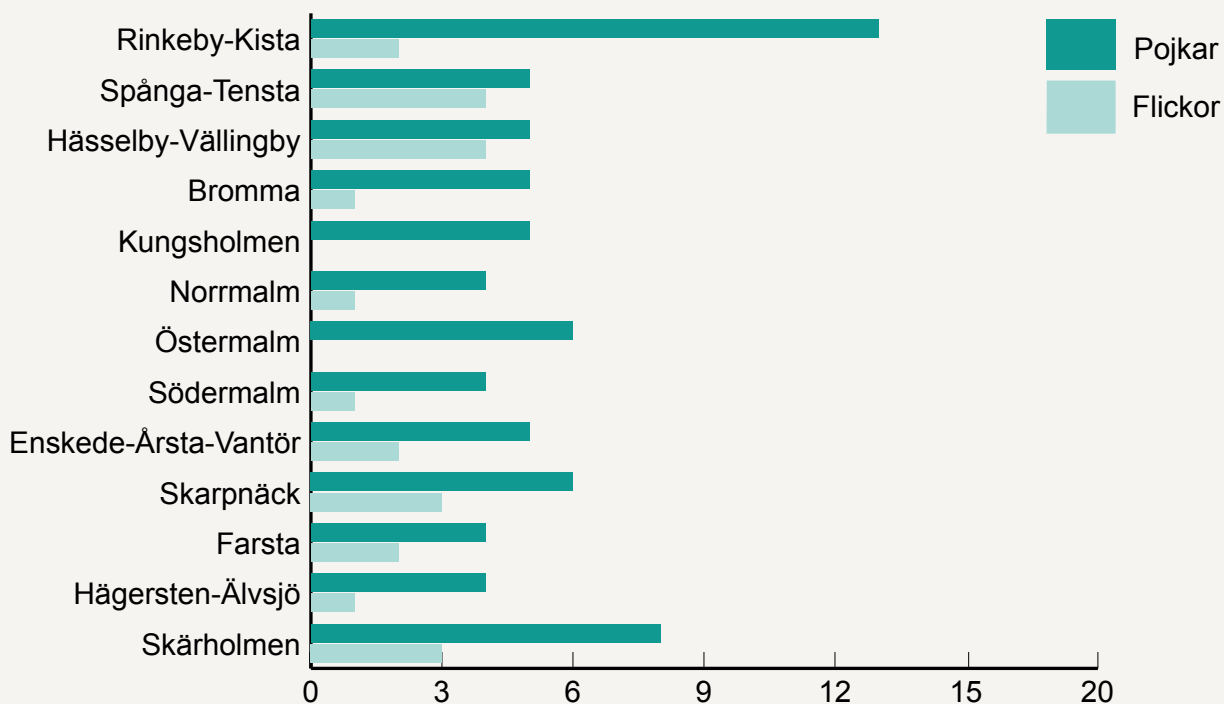
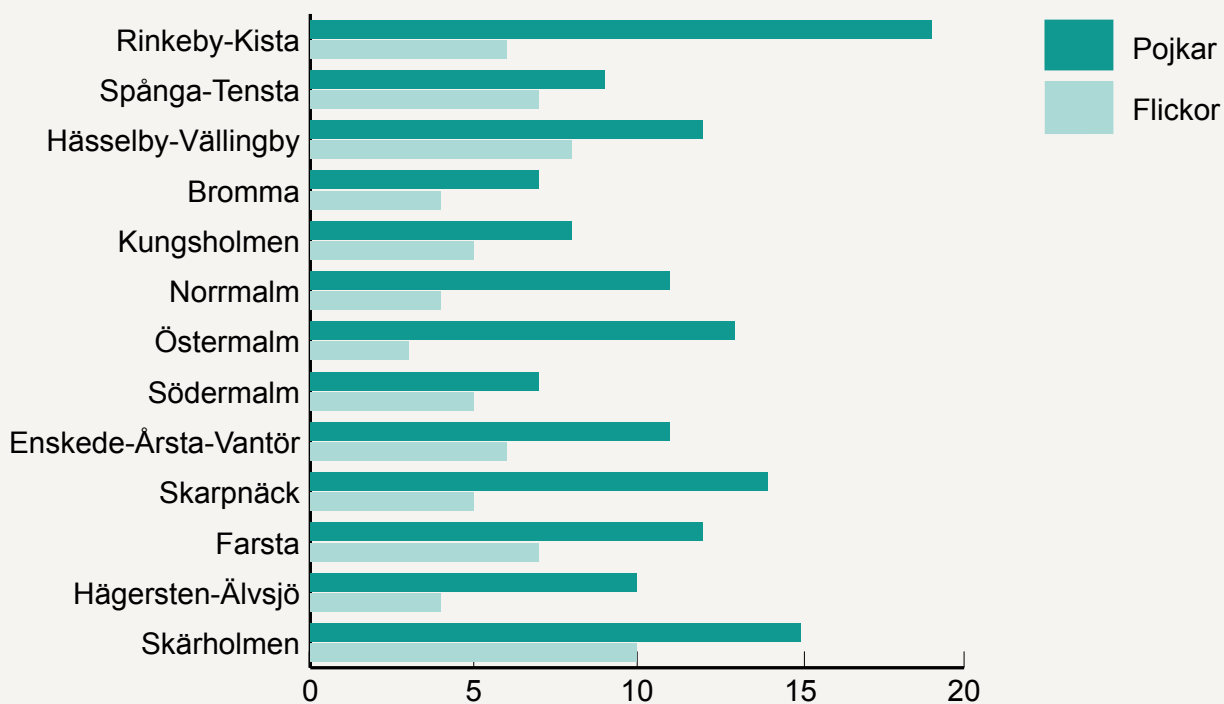

Diagram 2: Andelen elever som använt hot eller våld minst en gång de senaste 12 månaderna. 2022, uppdelat på stadsdelsområde och kön.

Tabell 3

Mina föräldrar/vårdnadshavare är en förebild för mig				
	Andel som begått allvarligt egendomsbrott		Andel som använt hot eller våld	
	POJKAR	FLICKOR	POJKAR	FLICKOR
Stämmer mycket dåligt	13	3	21	11
Stämmer ganska dåligt	8	3	15	10
Stämmer ganska bra	4	2	9	5
Stämmer mycket bra	4	1	8	3

Tabell 4

Om du har ett personligt problem, kan du be någon av dina föräldrar/vårdnadshavare om hjälp?				
	Andel som begått allvarligt egendomsbrott		Andel som använt hot eller våld	
	POJKAR	FLICKOR	POJKAR	FLICKOR
Ja	4	1	9	3
Nej	10	6	22	13
Vet inte	7	2	11	8

Tabell 5

Hur många av dina kamrater (inom och utom skolan): Har snattat/klottrat/vandaliserat?				
	Andel som begått allvarligt egendomsbrott		Andel som använt hot eller våld	
	POJKAR	FLICKOR	POJKAR	FLICKOR
Ingen	2	1	5	2
Någon enstaka	4	2	9	6
Ungefär hälften	11	4	19	10
De flesta	16	5	29	14
Vet inte	4	1	7	4

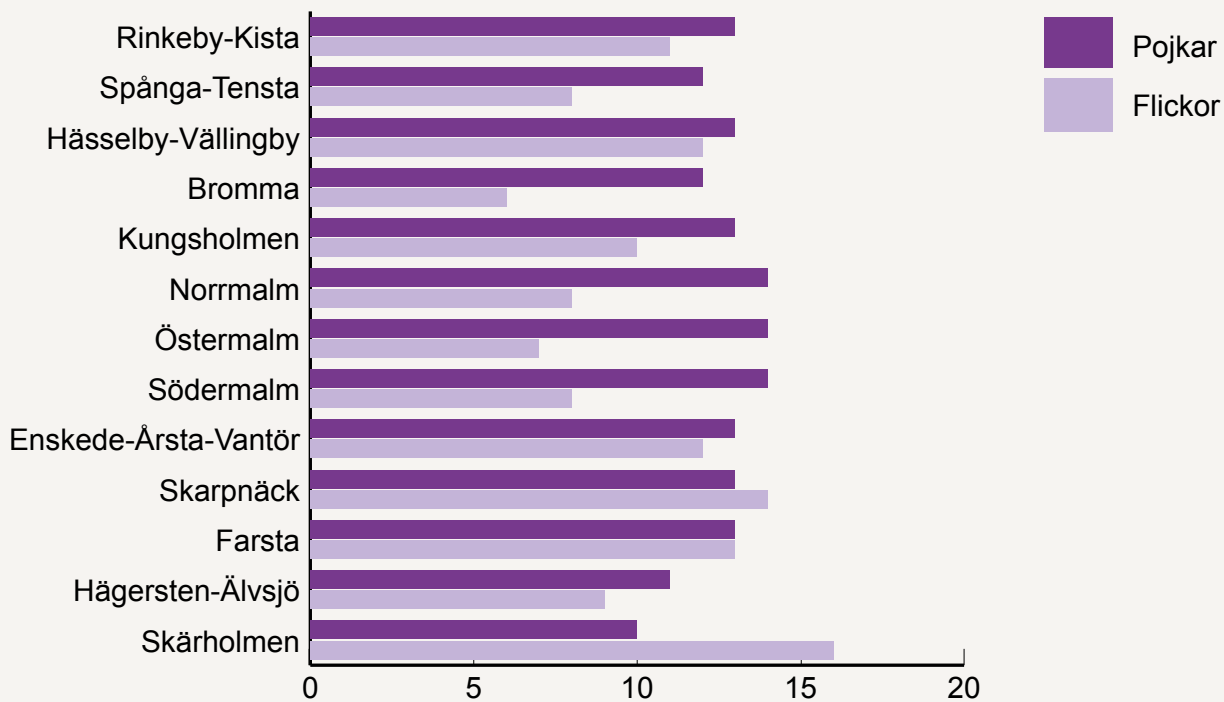
Tabell 6

Hur många av dina kamrater (inom och utom skolan): Slåss?				
	Andel som begått allvarligt egendomsbrott		Andel som använt hot eller våld	
	POJKAR	FLICKOR	POJKAR	FLICKOR
Ingen	2	1	5	3
Någon enstaka	6	3	15	10
Ungefär hälften	19	9	30	23
De flesta	31	12	48	25
Vet inte	5	2	8	5

Tabell 7

Andelen elever som har utsatts för brott minst en gång de senaste 12 månaderna, 2022, uppdelat på stadsdelsområde och kön.												
		2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2020	2022
Rinkeby-Kista	Pojke	22	16	20	21	18	13	13	14	15	19	13
	Flicka	12	12	13	14	14	14	10	13	13	11	11
Spånga-Tensta	Pojke	18	16	16	19	18	12	13	19	13	19	12
	Flicka	9	14	13	16	15	8	11	7	10	15	8
Hässelby-Vällingby	Pojke	17	17	18	23	18	15	13	14	12	14	13
	Flicka	10	12	17	12	13	11	12	8	13	13	12
Bromma	Pojke	21	15	18	22	15	12	11	11	12	20	12
	Flicka	8	11	9	11	9	9	6	10	9	13	6
Kungsholmen	Pojke	25	17	25	27	17	16	12	13	15	21	13
	Flicka	10	12	10	15	16	10	9	6	9	14	10
Norrholm	Pojke	21	20	27	22	15	16	15	13	15	11	14
	Flicka	11	11	10	15	12	9	8	8	8	12	8
Östermalm	Pojke	26	17	22	21	14	15	10	15	13	21	14
	Flicka	10	14	13	14	10	13	13	8	11	12	7
Södermalm	Pojke	26	23	24	24	19	17	12	14	12	20	14
	Flicka	10	11	12	14	11	10	10	12	10	15	8
Enskede-Årsta-Vantör	Pojke	22	24	19	25	17	19	12	15	13	19	13
	Flicka	13	16	15	15	15	15	12	13	14	18	12
Skarpnäck	Pojke	18	24	18	25	21	14	11	10	13	29	13
	Flicka	14	12	13	14	14	14	7	11	17	16	14
Farsta	Pojke	21	19	23	20	13	18	11	10	13	22	13
	Flicka	13	18	17	19	10	12	15	14	12	22	13
Hägersten-Älvsjö	Pojke	22	21	26	23	21	14	16	14	20	20	11
	Flicka	11	16	11	17	11	10	11	10	11	16	9
Skärholmen	Pojke	18	19	15	16	15	12	13	11	12	15	10
	Flicka	17	13	10	15	14	10	15	15	11	22	16

Diagram 3: Andelen elever som har utsatts för brott minst en gång de senaste 12 månaderna, 2022, uppdelat på stadsdelsområde och kön.

Källförteckning

- Andershed, A-K., Andershed, H., & Söderholm Carpelan, K. (2010) *Ungdomar som begår brott: vilka insatser fungerar?.* Gothia, Stockholm.
- Brå (2006). *Ungdomar och brott åren 1995–2005. Rapport 2006:7.* Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå (2009). *Skolundersökningen om brott 2009.* Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå (2022a). *Nationella trygghetsundersökningen 2022. Om utsatthet, otrygghet och förtroende. Rapport 2022:9.* Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå (2022b). *Skolundersökningen om brott 2021. Om utsatthet för och delaktighet i brott. Rapport 2022:5.* Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå (2023). *Klassificering av brott. Anvisningar och regler, version 11.0.* Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Fondén, C. (2001). Gola aldrig ner någon. I: Estrada, F., & Flyghed, J. (red.) *Den svenska ungdomsbrottsligheten.* Studentlitteratur AB, Lund.
- Nilsson, E-L. (2017). *Parental socialization and adolescent offending,* Malmö högskola. Holmbergs, Malmö.
- Ring, J. (1999). *Hem och Skola, Kamrater och Brott.* Kriminologiska institutionen, Stockholms Universitet.
- Sandahl, J., (2021). *Juvenile Crime in Context: The Significance of School Affiliation.* Kriminologiska institutionen, Stockholms Universitet.
- Sivertsson, F. (2022). *Polarisering av våld bland tonårspojkar i Stockholm? En beskrivning utifrån självdeklarerad och registrerad våldsbrottslighet, 2002–2020.* Kriminologiska institutionen, Stockholms Universitet.
- Socialstyrelsen, Kunskapsguiden (2023). Särskild utsatthet. <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/vald-och-fortryck/vald-i-nara-relationer/sarskild-utsatthet/>
- Sutherland, A. (2011). *The relationship between school and youth offending.* I: Social Policy Journal of New Zealand. Utgåva 37.
- Westfelt, L. (2022). Den svenska våldsbrottsutvecklingen i ett europeiskt perspektiv. I: Rostami, A. & Sarnecki, J. (red) *Det svenska tillståndet. En antologi om brottsutvecklingen i Sverige.* Studentlitteratur, Lund.
- Åström, T. (2016). *Att bedöma behov – utredningar av ungdomar som begått kriminella handlingar.* Institutet för klinisk neurovetenskap. Karolinska Institutet, Stockholm.